

UNA PROPOSTA DE CLASSIFICACIÓ DELS ARXIUS ECLESIASTICS LOCALS, SEGONS UN ESQUEMA ORGÀNIC I FUNCIONAL: ESTUDI DE L'ARXIU ECLESIASTIC DE BAGÀ

Xavier Pedrals i Costa

Història de l'arxiu eclesiàstic de la vila de Bagà

La Vila de Bagà, a l'Alt Berguedà, té avui 2.200 habitants, va ser la capital de les Baronies de Pinós i Mataplana; i tradicionalment el segon nucli urbà de la comarca. En l'aspecte eclesiàstic va ser el centre d'un deganat, després oficialat i avui arxiprestat de la diòcesi de Solsona, formà una poblada parròquia, amb una important comunitat de preveres i nombrosos associacions pietoses de fidels.

En el decurs de la història de la Vila s'hi van generar importants fons documentals: nobiliari, municipal, notarial, de particulars... i naturalment eclesiàstics.

L'arxiu Eclesiàstic va patir una minva molt important amb l'incendi de l'interior de la Parroquial de la nit del 25, i matinalada del 26 de juny de 1753; encara hem pogut veure llibres parcialment cremats en la nostra recerca; documentació fidedigna dona testimoni de que es van cremar en aquella circumstància¹.

Els antics responsables de l'Arxiu Eclesiàstic n'havien tingut cura, i de fet hi ha força notícies de despeses fetes i de l'Arxiu com a tal². La seva composició ha fet que tinguessin una sort diversa a cada un dels arxius que el formen. Per una banda les sèries pròpiament parroquials devien conservar-se a l'edifici de la rectoria, en especial els llibres sacramentals, per aquest motiu s'han conservat força completes, ja

que no van ésser afectades per l'incendi del 1753. El mateix devia passar amb els volums de notaria, que malgrat ser una concessió parroquial, estaven en mans del notari que la gaudia en aquell moment.

Sí que es va veure molt afectat el fons de la Comunitat de Preveres, que es conservava dins l'edifici de la Parroquial i, de fet, és escassa la documentació que ens ha pervingut anterior a la data de l'incendi, pocs anys després del qual es lamentava l'arxiver de la Comunitat: «Que per la falta dels dits títols ha de sustentar la Comunitat contínuament molt plets».

Diferentment al que va ocórrer amb el fons municipal, en Serra i Vilaró no en va fer l'inventari de l'arxiu eclesiàstic, ni el va donar a conèixer, malgrat que el va utilitzar, especialment en el tercer volum de la seva obra *Baronies de Pinós i Mataplana*³, sols hi ha una referència general: "volum 211". És possible que no ho considerés necessari, entre d'altres motius, pel fet que els arxius eclesiàstics tenien la seva pròpia regulació, i d'una manera o altra, el seu inventari, considerat pels clergues d'utilització interna, els que ens han pervingut són extraordinàriament escarits, i es limiten a donar el nombre de llibres, afectant sols a l'arxiu de la parròquia, i sobretot als registres, així en el realitzat per Joan Camprubí, rector de la parròquia, el 1831: «... De llibres dels batejats, 16, llibres dels morts coscos set. Llibres d'Albats tres, Desposoris sinch. Algunes llibretas de Cullitas y Consueta. Llibre de la Confraria del Roser y

varios testaments. Llibre de rebuts de Visitas, y Actes de contractes fets en poder del Rector».

Actualment aquest fons disposa de dos petits inventaris diferents; un sol full conservat a Bagà, amb ressenya dels llibres parroquials, i l'inventari, també succint, confeccionat dins la secció de «Varios» a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en la part de l'Arxiu que es conserva en aquell dipòsit.

Els dipòsits

El dipòsit a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

Els arxius municipal i eclesiàstic eren considerats patrimoni del poble i es conservaven conjuntament. Durant la passada Guerra Civil va salvar-se bona part, gràcies al Servei de Protecció als Arxius que va organitzar la Generalitat Republicana, i que dirigia Agustí Duran i Sanpere, en circumstàncies que passem a detallar.

La riquesa d'aquests fons baganesos era coneguda, com hem dit, gràcies a les publicacions d'en mossèn Joan Serra i Vilaró, que en la seva primera estada a la vila va descobrir l'extraordinària importància del seu arxiu. El 1908 l'Institut d'Estudis Catalans va comissionar-lo per a fer-ne un primer inventari, que va ser publicat en l'Anuari de l'Institut d'aquell mateix any⁴, era un inventari parcial, molt escarit, i en el qual sols es van ressenyar els volums d'època medieval i de procedència municipal i notarial; no es feia menció dels fons eclesiàstics, curiosament, tampoc de la documentació d'època contemporània, ni massa de la d'època moderna. El 1930 en publicar la seva obra *Baronies de Pinós i Mataplana* reproduí aquest mateix inventari, una mica més complet en els detalls,

ressenyant 211 unitats⁵.

Iniciada la Guerra Civil, i coneguda, pel que hem explicat, la importància dels fons baganesos, es van fer gestions per a la salvació de l'Arxiu, decidint-se el seu trasllat a Barcelona, on podria acollir-se al Servei de Protecció organitzat pel govern català⁶. El 28 d'agost va ser lliurada a la Casa de l'Ardiaca, seu del Servei de Protecció, la primera part del fons documental; el dipòsit va ser firmat pel Sr. Peters. La segona tramesa de l'Arxiu baganès va anar a parar a la Santa Cova de Manresa, que aleshores era utilitzada com a dipòsit documental; d'aquests fons almenys alguns volums van ser traslladats a Viladrau, on hi havia una altre dipòsit del Servei, tal com consta en una nota del 5 de juny de 1938. El 21 de gener de 1939, el que restava a la Santa Cova, 9 voluminosos lligalls, que ocupaven uns quatre metres, va ser dut a Barcelona, al convent de Pedralbes, on es va unir a la part dipositada a la Casa de l'Ardiaca al principi de la Guerra⁷.

Entre les dues recollides de documentació encara hi va haver lloc per al foc i la destrucció: el Comitè de Sallent va pujar a Bagà, entrà a la rectoria, tirà els llibres per la finestra, i en cremà una part; no van acabar la destrucció, quatre baganesos que eren presents van recollir el que van poder, tornant-ho després a la rectoria; se sol considerar que a aquesta acció es deu la conservació dels pocs volums antics que avui encara hi ha en aquella casa⁸.

A causa de les especials circumstàncies de guerra i revolució, les dues recollides d'arxius baganesos es van fer sempre precipitadament, i és per aquest motiu que va restar encara a Bagà part important del seu fons: alguns pergamins, 7 en total, un d'ells còpia dels privilegis de la Vila; un quants volums medievals, municipals i de notaria;

escassos d'època moderna, i gairebé tota la documentació contemporània, que es va mantenir a Bagà, tant perquè no era prou valorada pels encarregats de salvar la documentació, com també pel fet que en la seva major part es troba en les dependències municipals.

Finalitzada la Guerra Civil, el nou "Servicio de Recuperación Documental" emprengué la tasca de retornar els fons a les seves procedències respectives. La documentació baganesa va passar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó en no ser reclamada pel primer ajuntament de la postguerra en els terminis que es prefixaren. Si que va fer gestions per a obtenir-la el rector de la Vila mossèn Josep Ricart, abans que els fons es disposessin a l'Arxiu de la Corona d'Aragó; se li argumentà la descurada anterior de les autoritats baganeses, i se li prometeren còpies⁹.

La documentació baganesa, dividida en diverses seccions, constitueix en conjunt el més important fons local dipositat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i encara la part de protocols notariais de Bagà, ingressats al mateix arxiu, provinents del districte de Berga tenen també un volum remarcable.

L'any 1975 el Magnífic Ajuntament de la Vila¹⁰, gràcies a l'impuls directe del mestre Joan Pardinilla, aleshores encarregat de l'arxiu, reclamà aquests fons, o la possibilitat de poder-los consultar a la Vila, així com de reproduir-los. La segona opció va ser acceptada, fins i tot va arribar a funcionar, però la prematura mort del Sr. Pardinilla estroncà els contactes fins a l'actualitat.

Altres dipòsits

El fons eclesiàstic estava en el moment de començar aquest treball, aparentment,

força dispers: la casa rectoral de la Vila, els diversos dipòsits municipals i l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Hem dit aparentment, perquè els fons eclesiàstics que hi havia als dipòsits documentals del municipi, cinc en total, eren, si bé de molt valor i interès, força limitats, en canvi la part conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó era de molta major importància, i per ella sola havia de mobilitzar la nostra major dedicació.

El pla d'actuació

Malgrat que va ser necessari adaptar-lo a cada moment a les disponibilitats d'horari, de material, i als canvis de situació a grans trets podríem delimitar-lo així:

— Fitxar de manera homogènia els fons, tant el dipositat a la casa rectoral de Bagà, als diversos dipòsits municipals, com el que es troba a l'arxiu de la Corona d'Aragó, que si bé ja estava inventariat, no s'ajustava als requisits mínims que vàrem considerar indispensables, entre ells la datació, l'estat, i una definició d'acord amb un esquema de classificació, que s'elaboraria *a posteriori*.

— Calia integrar les diferents parts operacionals de l'actuació arxivística perquè els criteris de classificació, el disseny de les fitxes, i fins on fos possible el tractament de la documentació, fossin el més homogenis possible i recollissin les particularitats subjacents a aquesta opció: localització, tipus de fons, etc.

El desenvolupament del pla

En primer lloc va ser necessari conèixer el fons: 23 unitats a la casa rectoral de Bagà, 20 d'elles llibres, i 3 lligalls; 7 unitats a

l'Arxiu Històric Municipal: 2 llibres, 2 pergamins i 3 lligalls; 154 unitats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó: 130 llibres, la resta lligalls.

La recollida d'informació

Revisats els fons descobrírem ben aviat l'extraordinària complexitat de la documentació eclesiàstica i la dificultat d'ordenar-la d'una manera lògica, per tipus de documents, i d'elaborar un Quadre de Classificació, de base funcional, però també orgànica, de característiques similars al que utilitzàvem com a referència per a l'Arxiu Històric Municipal¹¹. Després de revisar la bibliografia referent al tema al nostre abast, i de nombroses consultes personals que vàrem mantenir al llarg de tot el procés, ens va semblar que la manera més adequada de procedir seria fitxar exhaustivament tota la documentació, descendint fins on fos possible al nivell del catàleg, i prenent referència de totes les diligències d'obertura de documents, quan hi fossin, així com dels seus rètols de portada, interior i llom, elaborant posteriorment el quadre de classificació, un cop coneguts els tipus de documents, la informació que podien proporcionar i la institució que els va generar.

El treball a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

Aquesta tasca ens va portar moltes hores a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on descobrírem l'enorme riquesa dels fons. El nombre d'unitats fitxades ha estat molt més alt del que en principi podíem esperar: bon nombre de lligalls eren de contingut miscel·lani, i contenien molta més informació

del que deixava entreveure el seu rètol general, i sovint els plecs eren de procedència suficientment diversa com per a generar fitxes classificables en apartats absolutament diferents, en part coincidents amb sèries d'altres lligalls. En poden ser un exemple singularment il·lustratiu les fitxes corresponents als lligals 2, 3, 7 o 8, que han generat documentació classificada a apartats extremadament diferents.

En el 3, per exemple, hi ha rebuts de cadastre, relació de finques urbanes i rústiques de la comunitat, causes pies...; el 8, malgrat que la majoria són registres sacramentals, calia detallar-los, saber la cronologia, veure com els salts cronològics de les sèries conservades a Bagà i els de les barcelonines, eren complementaris, fins a tal punt, que en altre lligall han aparegut fulls solts, i alterns, que mancaven en un dels registres conservats a Bagà.

El treball a la rectoria de Bagà

El treball a la rectoria de Bagà va ser més simple i més ràpid, en primer lloc perquè el volum de documentació conservada era molt més limitat, però sobretot perquè era molt més homogeni, la major part era formada per llibres sacramentals, amb la sola excepció d'alguns lligalls de contingut miscel·lani, que sí que van crear dificultats. Aquí vàrem poder observar amb deteniment alguna de les particularitats de l'Arxiu Eclesiàstic de Bagà, que després aniríem confirmant en la resta de documentació.

Algunes particularitats

Tant al dipòsit de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, com en el de la rectoria de Bagà

era impossible establir-hi una ordenació convencional, com hauríem fet en un arxiu en el qual poguéssim actuar lliurement, com era el cas, per exemple, del municipal. Per aquest motiu l'ordenació es va fer establint lligams lògics d'analogia entre documents idèntics, situats a llocs diferents, prenent notes amb molta cura per preparar, com corresponia, la posterior inventariació.

La inventariació

El següent pas era el més complex, donades les especials característiques dels fons amb els quals s'havia de treballar. Per recollir les dades que posteriorment serien el fonament de l'inventari va semblar el camí més adequat per fer una fitxa el més completa possible, document per document, que permetés, amb posterioritat analitzar-los, fer el Quadre de Classificació i elaborar l'inventari.

El disseny de la fitxa d'inventariació

Van ser especialment les necessitats de l'Arxiu Històric Ecclesiàstic les que ens menaren a adoptar un disseny de fitxa molt complet, ratllant el catàleg, i que en bona part ja havíem experimentat prèviament; aquesta fitxa procedia d'una adaptació particular de les recomanacions d'en Francesc Riera i Vayreda¹², el seu disseny va variar lleugerament al llarg de la recollida de dades. En la seva versió majoritària, i més útil, va quedar així:

Anvers:

Descripció bàsica CODI:

SECCIÓ	NUMERACIÓ ORIGINAL
APARTAT	NUMERACIÓ ACTUAL
SÈRIE	
DATA INICIAL	DATA FINAL

Descripció complementària

PORTADA	NUMERACIÓ INTERIOR
INTERIOR	MIDES
LLOM	UNITAT
MATÈRIA	LLENGUA

Revers:

OBSERVACIONS (Estat de conservació sobretot).

Es van tenir en compte tots els paràmetres de descripció de documents que poguessin ésser significatius. Les dues columnes complien l'objectiu que visualment estigués tota la informació de més interès a l'abast, deixant sols per al revers les observacions. Amb aquest tipus de fitxa es va fer la recollida de la major part de la informació, especialment la barcelonina, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Tenint l'avantatge de la quantitat d'informació continguda, era però una fitxa molt lenta de realitzar, i a més tenia el problema afegit que, excepte en el cas de fer-ne còpies, sols s'hi podia accedir de manera lineal, amb un sol ordre lògic, i de manera seqüencial: una fitxa darrera l'altra, per ordre de seccions, i sense relacionar fitxes entre elles. Aquests problemes d'utilitat futura ens van decidir a plantejar-nos la conveniència d'emprar algun sistema informàtic que ens permetés treure major profit de la mateixa

quantitat d'informació, i que de fet permetés una gestió més racional i ràpida del fons.

La informatització

Quan vàrem descobrir el veritable volum del treball, sobretot arrel de la classificació dels fons eclesiàstics conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i encara amb bona part del treball de l'Arxiu Municipal per fer, junt amb la seva complexitat, ens acabàrem de decidir a donar un pas més en l'assaig general d'actuació que suposava aquest treball: informatitzar el projecte, encara que fos *a posteriori*, i que moltes fitxes creades a mà calgués passar-les de nou, i que fos precís consolidar ràpidament els nostres rudimentaris coneixements d'informàtica.

No cal dir que el treball del procés d'informatització que en va portar a definir una nova fitxa, adequant-la a més al quadre de classificació que vàrem construir al final del treball, seria objecte d'un altre, i també força dens article, així com l'explicació conceptual acurada de cada un dels camps de definició emprats, i que bàsicament són els mateixos que la nostra fitxa manual, però molt més delimitats, i contrastada la seva viabilitat pràctica.

Cal dir sols que el programa que es va prendre per fonament va ser el Dbase III plus, si bé va ser necessari incloure-hi nombroses modificacions, que bàsicament afectaven a la capacitat per imprimir i/o veure per pantalla les fitxes en qualsevol ordre que jutgéssim necessari, o fins i tot individualment, i a través de qualsevol paràmetre o combinació de paràmetres dels que incloïen: cronològic, temàtic, conservació, etc. S'ha de mencionar també que hi va haver altres modificacions: datació històrica,

llistats, combinació d'ordinadors per recollida de dades, numeració independent, edició simultània combinant diversos programes, etc. La concreció d'aquestes prestacions, descobertes com a necessàries, algunes abans d'iniciar la informatització, altres a mida que s'anava avançant, van ser possibles en bona mesura gràcies a l'ajuda del tècnic d'informàtica d'IBM-Manresa, i del Centre de Càlcul de Sabadell-Manresa, senyor Òscar Alonso.

A nivell arxivístic s'ha de destacar el Codi, veritable camp-clau, amb el qual l'arxiver col·loca un document dins el quadre de classificació, donant referència de set variables que el defineixen. La capacitat del programa permet que les fitxes noves es col·loquin automàticament al camp que pertanyen, amb total independència de l'ordre d'entrada.

La inclusió de les fitxes en un quadre de classificació

El fet de treballar simultàniament amb fitxes de l'arxiu municipal, i de l'eclesiàstic, així com la previsió d'actuació futura en els altres arxius de la vila, va fer que de bell antuvi ens plantegéssim l'estructuració de tots aquest fons en un esquema únic, malgrat que en aquest treball sols estigués previst intervenir a fons en els dos primers casos, de manera que el futur no obligués a replantejar el treball realitzat, almenys des d'aquesta perspectiva.

Per la nostra experiència cal dir que els quadres de classificació són al nostre entendre un dels problemes teòrics més atractius, i alhora de més responsabilitat per a un arxiver, i en els quals en bona mesura es pot veure la seva capacitat de planificació. Al mateix temps, en el seu desenvol-

pament, fa falta un pla previ, orgànic i funcional, però de fet, sols és *a posteriori*, un cop es coneix tota la documentació, quan es pot fer el disseny definitiu, i validar-lo.

Els quadres de classificació dels arxius de la vila de Bagà

Cal remarcar que en tractar-se d'arxius diferents, hi ha quadres de classificació diferents, però que la concepció de la globalitat dels arxius, dona peu a aquesta visió conjunta, que permet situar-se, alhora que s'han adoptat criteris comuns de classificació, per a permetre un tractament homogeni tant en la recollida com en la sistematització de la informació: fitxes, índexs, llistats, etc.

Les localitzacions

Com a criteri general, que és present en tot aquest treball, cal remarcar que *la localització no és un condicionant per a definir un conjunt documental, sinó un paràmetre més d'un document* un factor més, que mirem de precisar amb molta cura, però per a nosaltres, la unitat bàsica dels fons, en el seu origen, està per sobre de les circumstàncies que els puguin haver fraccionat, sempre que estiguin localitzables, i es puguin consultar en el lloc on avui estan dipositats. No som, en aquest criteri, radicals, es tracta d'una opció adequada a les circumstàncies baganeses, que potser no serà vàlid, o inclús serà inconvenient en altres llocs, però que en aquest cas funciona, i com a resultat produeix elements descriptius que *són molt més útils als investigadors*. Les possibilitats actuals de reproducció documental, que permeten duplicats per-

fectament consultables, poden equilibrar, en bona part, disgregacions com la dels fons documentals que estem tractant, i donar un argument positiu més a aquest criteri.

En el nostre cas, com hem indicat, la localització d'un document, està indicada en el codi, i són possible totes les combinacions:

EPA: Document eclesiàstic, parroquial, conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

EQB: Document eclesiàstic, de la Comunitat de Preveres conservat a l'Arxiu Parroquial de Bagà.

ESC: Document eclesiàstic, d'Associacions Pietoses de Fídels, conservat a l'Arxiu Històric Municipal de Bagà, etc.

L'Arxiu eclesiàstic s'ha pogut inventariar exhaustivament, per tant, el seu esquema és ja definitiu. Totes les sèries, apartats i seccions tenen documentació que els és pròpia, i ha estat aquesta existència el que ha marcat bàsicament l'estructuració del quadre, en algun cas s'ha mantingut un lloc buit dins el quadre, com detallarem en l'explicació, per a no trencar un esquema lògic en el qual mancava una peça, malgrat que no es conservi documentació concreta d'aquest tipus.

Quadre de classificació de l'arxiu eclesiàstic (vegeu pàgina 165)

Comentaris al quadre de classificació de l'Arxiu Eclesiàstic Consideracions generals

L'Arxiu eclesiàstic està inventariat *exhaustivament*, tots els volums i lligalls conservats a la parròquia, i tots els conservats a l'ACA que en procedeixen, han estat fitxats. El seu conjunt actual dona, fins l'any 1960, límit superior de la nostra feina, 286 unitats.

No hem seguit un patró previ per ordenar i inventariar aquests fons, tampoc en el referent al Quadre de Classificació, ja que malgrat haver repassat molta bibliografia¹³ aquesta no s'ajusta ni als nostres criteris, ni tampoc a les nostres necessitats pràctiques. Per aquest motiu es va fixar amb molta cura tota la documentació, es va llegir la bibliografia, i, posteriorment, es va establir el Quadre de Classificació, i la forma concreta d'organitzar l'inventari.

El fet que aquest quadre s'hagi establert amb documentació exclusivament baganesa, que com hem exposat a l'inici d'aquest treball, ha estat afectada al llarg del temps per tot un reguitzell de circumstàncies negatives: incendi del 1753, guerres, trasllats, i cremades, significa que ens trobem davant d'un fons al qual manquen alguns dels seus elements més característics, almenys en nombre, i per tant aquest esquema serveix per l'arxiu en el seu estat actual, i sols considerant-ho així pot servir d'orientació per altres arxius del mateix tipus.

Gosaríem dir, doncs, que aquest quadre és ja definitiu, sols alguna documentació escadussera que pugui aparèixer en el futur fora del seu lloc convencional i conegut, pot alterar-lo, cosa que, per altra banda, seria fàcil de fer a partir del sistema informàtic, i naturalment ens alegraria de cara al conjunt del Patrimoni.

El fons parroquial

Església i culte

Aquesta primera secció és de dimensions molt petites, en bona part perquè l'incendi del 1753 va cremar la documentació més antiga, que és on hi podia haver les referències més abundants a l'apartat pri-

mer: *Organització*, i també perquè la creació de la Comunitat de Preveres, consolidada com a tal al segle XVI, va comportar el trasvasament a aquesta de força funcions que amb anterioritat havien estat realitzades per la parròquia, empobrint en conseqüència el seu fons documental.

Tampoc és massa ric el segon apartat *Hisenda*, en bona part pels mateixos factors, i encara perquè l'obra de la parroquial anava a compte i càrrec del Comú de la Vila, pel que la documentació generada, restà junt amb l'altre documentació municipal¹⁴. Hi hem inclòs la sèrie Sagristia, i el Bací de les Ànimes, perquè els seus ingressos no passaven a la Comunitat, i eren considerats propis de la Parròquia¹⁵.

Registres parroquials

Aquesta és una de les seccions més característiques d'una parròquia, ha estat dividida en dos apartats, seguint el criteri de considerar a part els registres dels actes sacramentals, en el propi concepte que l'Església en dóna, i els que no els afecten les mateixes disposicions internes, i són per aquest motiu menys abundants i continus en el temps¹⁶. Cal remarcar dins d'aquesta sèrie la complementarietat absoluta dels fons conservats a Bagà i dels conservats a Barcelona, amb llibres cronològicament intercalats als dos dipòsits, fins i tot es dóna el cas, dos, en què els fulls que manquen als llibres conservats a Bagà, s'han localitzat a Barcelona¹⁷, les sèries esdevenen completes a partir de finals del segle XVI.

Administracions autònomes

La secció *Administracions autònomes* és ben especial, ja que es tracta d'administra-

cions de la parròquia que tenen entitat pròpia encara que en depenguin, i que en algun cas a més la parròquia no administra en solitari sinó que hi entren altres entitats jurídiques.

L'apartat de *Causes Pies* és un dels que ha donat més conflictes a l'hora de situar-lo en el Quadre, les Causes Pies, en principi parroquials, podien dependre també de la Comunitat de Preveres, i estrictament parlant hauria estat necessari incloure cada Causa Pia en el subfons corresponent. A la pràctica en bon nombre de la documentació a què ens referim, no s'indicava aquesta circumstància, en part per tractar-se de sèries incompletes, essent doncs arbitrària la seva catalogació en un o altre subfons. Sols en un cas era citada la Comunitat com a organització de tutela. Aquesta manca de possibilitats de saber els orígens reals de cada Causa Pia, ens ha encaminat a considerar-les en principi, pel subfons parroquial, indicant a les fitxes els matisos que calgui. L'existència d'un sol cas on consta la tutela de la Comunitat, ha fet que consideréssim poc útil obrir un altre apartat de Causes Pies dins aquest fons.

Cal dir que en origen aquesta distinció escrita no els era necessària, per tal com el subfons parroquial i el de la Comunitat de Preveres eren conservats en llocs diferents.

En l'apartat següent, *Marmessories*, s'inclou, també per ordre cronològic, aquest tipus de documentació. En algun cas les marmessories podien adquirir la categoria de Fundacions, ja de major entitat jurídica, i amb un tractament diferent, cosa que no s'ha pogut detectar en cap dels cassos que hi ha en aquest apartat.

No hi ha cap tipus de documentació de l'apartat següent, *Altres*, que fa referència a la documentació de l'hospital i el cemen-

tiri. Probablement aquesta mancança es deu al fet que era el Comú de la Vila qui es feia càrrec d'aquests serveis; malgrat això s'han inclòs per mantenir oberta la possibilitat d'altres administracions autònomes que les Causes Pies i les Marmessories, i pel fet que la utilització d'aquests serveis ha generat documentació a la parròquia en època contemporània, fora de l'abast cronològic d'aquest treball (1960), però que pot tenir utilitat en un futur.

El fons de la Comunitat de Preveres

Organització

El primer apartat d'aquesta secció *Normativa interna i govern*, inclou totes aquelles sèries considerades d'administració general. De la primera *Ordinacions* cal dir que són molt escassos els documents conservats. Diferent és la situació de la segona, *Sínodes, peticions al bisbe, reduccions*, molt abundant, i que s'ha inventariat conjuntament, perquè així era conservada. En alguns casos, com es veurà, l'Oficialitat generava documentació similar, cosa lògica en tractar-se d'una jurisdicció intermitja entre la parròquia i el bisbat. La tercera sèrie, *Misses, celebracions, funcions (consueta)*, inclou llibres de control de les obligacions de la Comunitat, i, per tant, podrien ser considerats com a consuetes, si bé, lamentablement, la majoria són incompletes, bé per temàtica original, en tractar sols d'un aspecte d'aquestes obligacions, bé perquè no ens han arribat íntegres.

Les sèries següents. *Acords, Estat de la Comunitat, Censos, Correspondència i Certificats*, són gairebé testimonials, i amb molts salts cronològics, especials els *Acords*, la majoria conservats en còpia, la seva per-

dua és relativament recent per tal com el 1903 encara eren a l'Arxiu¹⁸.

L'apartat *Fundacions* inclou 10 d'aquestes entitats jurídiques, per ordre cronològic d'antigüetat. També estan ordenats per ordre cronològic els *Beneficis*, entre els quals s'han inclòs, indistintament, alguns casos de beneficis forans, però creats a Bagà, on es conservava almenys una part de la documentació.

Economia

Excepte el primer apartat *Patrimoni*, complet, però poc voluminós, la resta tenen una entitat molt considerable. Els apartats en què s'ha agrupat la documentació l'homologuen amb un sistema comptable convencional, atenent el seu caràcter, i respectant alhora la seva diversitat. Cal destacar els lligalls de *Pabordia*, de contingut miscel·lani, com s'indica a les mateixes fitxes, i que, en conjunt, són d'un gran interès. De fet la seva existència com a sèrie especial ja està documentada d'antic. És possible que la documentació agrupada a l'apartat *Censals, fundacions*, hagués estat integrada en altre moment a *Pabordia*, però en no trobar-li l'origen s'ha preferit mantenir la diferència. Els *Registres de misses i altres celebracions* conservats a aquesta secció es diferencien dels de *Consueta*, o bé *Nord*, pel seu caràcter concret, i per la indicació dels ingressos obtinguts per aquest concepte.

El fons de l'Oficialitat

El poc volum d'aquest fons, ens dona un esquema relativament simple, i unes sèries poc nombroses. En tractar-se d'un

estadi administratiu intermig entre la parròquia i el bisbat, i d'una vida llarga, però poc intensa, és ben possible que bona part de la documentació, i ho hem pogut detectar en la parròquia de Bagà mateix, s'hagi conservat en mans del seu receptor inferior: la parròquia, o superior: el bisbat.

El fons de les Associacions pietoses de fidels

Aquest darrer apartat inclou les associacions pietoses de fidels, que tenien patronatge eclesiàstic, però n'eren independents, i que, a més de les seves activitats pietoses, desenvolupaven notable activitat en altres camps, de fet en alguns casos funcionaven com una societat de socors mutus, i gairebé de manera similar a un gremi, especialment les confraries, mentre que el caràcter gairebé exclusivament pietós, i la presència de clergues era particular de les congregacions. El cert és que hi ha matisos importants entre les *confraries* i les *congregacions*, tant en la finalitat com en la composició, i per aquest motiu estan en apartats diferents, malgrat la diferència de volum entre una i altra secció. Cal remarcar el cas especial de la Congregació de la Mare de Déu de Paller, composta exclusivament per sacerdots, però no sols baganesos sinó de tot l'Alt Berguedà.

Conclusions

El punt d'arribada, el balanç d'aquest treball, confirma bàsicament els nostres pressupòsits de partença, malgrat que la seva realització ens ha dut per camins força diferents als que havíem planificat, la qual cosa l'ha enriquit molt, tal com s'ha pogut veure.

Per a nosaltres, des d'un punt de vista professional pensem que, en casos de dispersió d'un arxiu en diferents dipòsits, el fet d'elaborar un instrument de descripció únic, no sols compleix, a nivell conceptual, el requisit bàsic de respecte al fons, sinó que és molt més útil a l'investigador. Des d'aquesta òptica ens satisfà especialment l'exercici fet a l'Arxiu Eclesiàstic, al qual en principi, no concedíem tant de relleu; hi hem pogut aplicar a fons aquest principi teòric, al nostre entendre amb excel·lents resultats.

Ha suposat un gran esforç teòric l'elaboració del seu *Quadre de Classificació*, pensem que s'ajusta perfectament al fons, i que, amb aquesta salvetat, obre camins respecte a una ordenació i inventarització més d'acord amb el funcionament de les institucions originàries en aquest tipus d'arxius.

També ha estat un interessant exercici teòric el disseny de la fitxa, i, sobretot, l'adequació tant del quadre de classificació com de la fitxa mateix a un tractament informàtic sistematitzat, i amb una programació específica, que té possibilitats enormes de creixement, i ofereix moltíssima versatilitat per la seva consulta, com detallem en el mateix treball.

També ha estat una ocasió excel·lent per recollir i sistematitzar les històries dels fons, el que ha suposat buscar documents a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, a l'Arxiu Històric Municipal, i al Parroquial dipositat a la rectoria de Bagà, a part de les entrevistes fetes a les persones que hem pogut trobar, i que van intervenir en els fets, remarcablement a partir dels anys 30 d'aquest segle¹⁹.

NOTES

¹ Passa en força llibres, destacadament entre els dos volums conservats de "Nord de la Comunitat", EPA.5.1.02.01, i EPA.5.1.02.02.

² Sobretot arrel de les visites pastorals, especialment interessant la del 1683, per ser de data anterior a l'incendi de la parroquial.

³ SERRA I VILARÓ, *Baronies de Pinós i Mataplana*. Barcelona: Balmesiana, 1930, 1947 i 1950. Hi ha una reedició feta pel Magnífic Ajuntament de la Vila de Bagà el 1989.

⁴ "Missió històrica a l'Arxiu de Bagà". *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, 1908, pp. 303-305.

⁵ *Baronies...*, vol. I, pp. 28-39.

⁶ Tant aquest fet, com la gestió general el podeu trobar a: DURAN I SANPERE, Agustí. *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Ed. Curial, 1975, vol. III, pp. 623-639.

⁷ A part de les notícies contingudes a l'article citat vàrem buscar els registres de l'Institut Municipal d'Història, on poguérem documentar al Sr. Peters, les dates concretes de la recollida, destí etc. A l'Arxiu Històric de Bagà, vàrem trobar l'autorització de la segona recollida, que anà a parar a Manresa, a nom del Sr. Lluís Rubiralta.

⁸ Relació de fets oral, recollida per l'abril del 1990, i comprovada amb tres fonts més: Ramon Prat, el secretari de l'Ajuntament, i en Josep Llovet, testimonien com els del Comitè de Sallent van pujar a Bagà, fent cap al Bar del Centre, on Ramon Prat els pagà el beure, això el va estalviar d'haver d'ajudar-los a tirar els llibres de la parròquia per la finestra, posteriorment els tres, des de baix, amb un sac, en van recollir tots el que van poder, tornant-los després a la parròquia.

⁹ Relació, també oral, recollida pel maig del 1990, escoltada, sense notes completes en ocasions anteriors, de mossèn Gaietà Pedrals, (nascut el 1909). Del fet que l'Arxiu Parroquial no tornés a la vila mossèn Ricard en va passar un disgust.

¹⁰ Magnífic és un títol històric de la Corporació, encara en ús.

¹¹ MATES, Josep [redactor], i altres. *La classificació de la documentació municipal*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1989.

¹² *Els arxius municipals de Mallorca: classificació dels seus fons documentals*. Palma de Mallorca: Ed. Consell Insular de Mallorca, 1987.

¹³ Entre la nombrosa bibliografia, no de tècniques d'inventariar, sinó sobretot d'inventaris ja realitzats. Els que ens han estat més útils: CAPDEVILA, Sanç. *El archivo parroquial y su ordenación*. Barcelona: Ed. Eugeni Subirana, 1926; MAYANS, Antoni. *Els arxius parroquials, municipals i notariais de la Garrotxa*. Edició conjunta Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius, Diputació de Girona i Ajuntament d'Olot, 1987; PUIGVERT, Joaquim M. *Arxiu Parroquial de Riudellots de la Selva (inventari)*. Mecanoscrit; PUJOL, Josep. *L'ordenació d'un arxiu parroquial: Vilobí d'Onyar*. [Mecanografiat], etc.

¹⁴ Els llibres de comptes de la Vila ho reflecteixen, veure, el volum de l'Arxiu Municipal: MMC:02.02.01.01.

¹⁵ Vegeu SERRA I VILARÓ, Joan. *Op. cit.* Vol. III, pp. 30-32.

¹⁶ Els registres parroquials i els registres sacramentals no són sinònims, com hem vist escrit a més d'un lloc, sinó que els sacramentals inclouen els actes que tenen aquesta tipificació, i que no coincideixen pas necessàriament amb els sacraments. Les orientacions es deuen a mossèn Antoni Guixé.

¹⁷ Aquest cas es dona per exemple en el volum EPB.2.1.01.18 i EPB.2.1.01.21.

¹⁸ N'hem trobat un certificat del 25-XI-1903, emès per Francesc Rodergues, aleshores arxiver de la Comunitat.

¹⁹ Aquest article és un capítol, resumit, del treball final del I Màster d'Arxivística, *Els arxius de la Vila de Bagà*, que va ser dirigit pel senyor Josep Mates i Balaguer.

He contret un deute d'agraïment, pel que respecta a aquesta part, amb les següents persones: mossèn Antoni Guixé, vicari episcopal, teòleg, i rector de la parròquia de Bagà, qui em donà tota mena de facilitats per la consulta de la documentació de la parròquia i m'aconsellà en nombroses qüestions de concepte respecte al món eclesiàstic; Joaquim Maria Puigvert, professor al Col·legi Universitari de Girona i Llorenç Ferrer i Alòs, professor de la Universitat de Barcelona, i Enric Bartrina, arxiver diocesà del bisbat de Solsona, als quals vaig fer consultes puntuals, el seu parer em va ser molt útil.

Finalment agrair al personal de l'Arxiu de la Corona d'Aragó la sol·licitud amb què ens ha atès en el curs de les consultes, fent més fàcil aquesta investigació.

ARXIU ECLESIASTIC DE BAGÀ	PARROQUIAL	1. ESGLÉSIA I CULTE	1. Organització	01. Origen 02. Privilegis i ordinacions 03. Consuetes 04. Santuaris i ajudes 05. Correspondència 06. Memorials	
			2. Hisenda	01. Patrimoni 02. Sagristia 03. Bací de les ànimes 04. Comptes	
		2. REGISTRES PARROQUIALS	1. Sagramentals	01. Baptismes 02. Confirmacions 03. Matrimonis 04. Òbits 05. Complementaris	
			2. Ordinaris	01. Vistes pastorals 02. Excomunicats 03. Albats	
		3. ADMINISTRACIONS AUTÒNOMES	1. Causes Pies	01. Antoni d'Artigavella 02. Francesc Cases 03. Blai Coll 04. Marianna Vilarrúbies 05. Ramon Calveras 06. Esteve Serras 07. Francesc Delfou 08. Francesc Pujol 09. Francesc de Boatella 10. Reverent Comunitat 11. Josep Vilella 12. General	
				01. Joan Nogués 02. Esteve Espelt 03. Esteve Tor 04. Jaume Tomàs 05. Pere Armengol 06. Anna Cabanes 07. Lluís Galceran 08. Anna Ripoll 09. Isidre Cabanes 10. Joan Domingo Vilella	
			2. Marmessories	01. Cementiri 02. Hospital	
			3. Altres	01. Ordinacions, disposicions, modificacions 02. Sínodes, peticions al bisbe 03. Misses, celebracions, fundacions, reduccions (Consueta) 04. Acords 05. Estat de la Comunitat, censos 06. Correspondència 07. Certificats	
			1. ORGANITZACIÓ	2. Fundacions	01. Antònia Androfeu 02. Llätzer Baladret 03. Andreu Pedrals 04. Esteve Serra 05. Hores canòniques d'aniversari 06. Perpètues 07. Maria Magdalena Rosell 08. Reverent Comunitat 09. Vilardell de Vallcebre 10. Vilella de Brocà
				3. Beneficis	01. Sant Cosme i Sant Damià 02. Mare de Déu de Gràcia 03. Sant Esteve 04. Sant Sebastià 05. Mare de Déu del Castell 06. Santa Maria de Barcelona 07. Sant Joan 08. Sant Jaume i Sant Cristòfol 09. Sant Joan de l'Avellanet 10. Sant Jaume i Santa Maria 11. Mare de Déu de Paller 12. Sant Martí i Santa Magdalena
	COMUNITAT DE PREVERES	2. ECONOMIA	1. Patrimoni	01. Estat i inventaris 02. Nord	
			2. Comptes generals	01. Clavaris i collectors 02. Dipòsits 03. Entrades i sortides 04. Revisions dels oïdors	
			3. Comptes particulars	01. Procuradors 02. Rebuts de particulars 03. Compliment de fundacions 04. Preveres 05. Ajuntament	
			4. Ingressos	01. Llevador de rendes 02. Llevador de ròsecs i ròsecs 03. Pabordia 04. Censals, fundacions 05. Misses 06. Àpoques 07. Adventici	
			5. Despeses	01. Manteniment del patrimoni 02. Impostos 03. Polisses, distribucions, rebuts dels residents 04. Celebracions 05. Extraordinàries	
		OFICIALITAT	1. CÚRIA	1. Processos	01. Informes 02. Interns 03. Externs 04. Regestos
2. Diligències				01. Causes Pies 02. Beneficis 03. Fundacions	
2. INFORMES I ESTADÍSTIQUES			1. Parròquia	01. Inventaris 02. Informes a les autoritats	
			2. Comunitat	01. Censos de religiosos 02. Informes a les autoritats 03. Demandes collectives	
ASSOCIACIONS PIETOSES FIDELS			1. CONFRARIES	1. Documentació General	01. General 02. Grups de confraries
	2. Confraries Particulars	01. Sant Esteve 02. Santíssim Sagrament 03. Sant Cristòfol 04. M. D. del Roser 05. Sant Isidre 06. Sant Emilià 07. Terciaris franciscans 08. M. D. de la Mercè 09. M. D. de Gràcia 10. Sant Eloi 11. Santa Llúcia			
	2. CONGREGACIONS	1. Documentació General 2. Congregacions Particulars	01. M. D. de Paller		

RESUMEN

A partir de la experiencia profesional en la clasificación y inventariación exhaustiva de un importante archivo eclesiástico, que integraba en sus depósitos fondos parroquiales, de la comunidad de presbíteros, de la oficialidad y asociaciones piadosas de fieles, se propone un esquema de clasificación nuevo para este tipo de archivos, aplicando buena parte de la experiencia que se ha adquirido en otra clase de conjuntos documentales de tipo local, como los municipios, experiencias que evolucionan hoy mucho más rápidamente que las del mundo de la archivística únicamente eclesiástica; al mismo tiempo se hace una propuesta de informatización, ya contrastada con la realidad.

RESUME

Partant d'une expérience professionnelle dans le classement et l'inventaire exhaustif d'importantes archives ecclésiastiques qui comprenaient des fonds paroissiaux, de la communauté des prêtres, de l'officialité et des associations pieuses de fidèles, l'article propose un nouveau schéma de classement pour ce type d'archives qui met en application une bonne partie de l'expérience acquise dans le traitement d'une autre catégorie de documents de type local comme dans le cas des municipalités, expériences qui évoluent aujourd'hui beaucoup plus rapidement que celles du monde des archives uniquement ecclésiastiques. Une proposition d'informatisation déjà expérimentée y est également formulée.

SUMMARY

Based on professional experience in the exhaustive classification of a large number of church records relating to the local parish, clergy, officialdom and charity associations, the author puts forward a new framework for the classification of these types of records. He applies a large part of the experience acquired in another area of record keeping on a local level, namely that of town records, which has evolved much more rapidly than the world of exclusively church related document collection. The author also proposes the computerisation of records and looks at trends in this direction.